

Eina de sensibilització ART

Índex

Sobre l'eina de sensibilització ART

ART en el context de la inclusió digital

L'objectiu d'ART

Configuració d'ART: com utilitzar aquesta eina de sensibilització

Elements per considerar

Taller

Abans de començar

Mòdul 1. El desenvolupament d'un vocabulari compartit

Mòdul 2. Les nostres múltiples identitats

Mòdul 3. El sentit de comunitat

Fonts bibliogràfiques

Sobre l'eina de sensibilització ART

Com aprofitar les oportunitats que ens brinden els entorns virtuals i ajudar al professorat de les institucions d'educació superior a fomentar un aprenentatge digital excel·lent i inclusiu en contextos diversos? La resposta a això no passa simplement per traslladar les activitats d'aprenentatge presencials a entorns virtuals, sinó per comprendre què significa i implica la inclusió per grups diversos en entorns d'aprenentatge en línia, ja siguin aquests totalment en línia, híbrids o mixtos.

No obstant això, no són clars ni el significat de la inclusió educativa en entorns virtuals ni les millors maneres de desplegar-la. En l'educació superior presencial o convencional, la inclusió sovint no és una preocupació primordial, i el mateix pot ocórrer en l'educació superior en línia.

De totes maneres, sí que podem prendre els següents elements com a punt de partida per la inclusió educativa en l'ecosistema digital:

- **L'educació superior inclusiva és enriquidora per tot l'estudiantat, especialment per l'alumnat desatès i minoritari, en situació de vulnerabilitat.** L'objectiu de l'educació superior inclusiva és millorar l'accés, la pertinença, l'autoeficàcia i l'èxit en els estudis superiors de tot l'alumnat, enriquint les experiències d'aprenentatge de les persones alhora que es respecten i reconeixen les seves diverses identitats.
- **Principis generals i adaptats al context.** L'educació superior inclusiva no pot ser abordada de manera uniforme i universal, ja que està fortament condicionada pel context. És necessari tenir en compte, per exemple, si l'entorn educatiu és totalment en línia o és híbrid, el sistema educatiu nacional, el tractament de la discapacitat en la institució educativa, la diversitat neurològica de l'estudiantat, les identitats i posicions minoritàries de l'estudiantat present a l'aula, així com també la disciplina que s'imparteix i el paper del professorat a l'aula. Per tant, no sols es requereix comptar amb un conjunt d'eines que ofereixin orientació i inspiració pràctica sinó també del marge suficient per adaptar les solucions a les particularitats de l'entorn d'aprenentatge.
- **Exposar la norma en lloc d'arreglar al un altre.** Fer que una aula d'estudiants sigui inclusiva no significa *ajudar* a l'alumnat desfavorit a *corregir* els seus presumptes dèficits i *assimilar-li* a una norma educativa abstracta. En realitat, implica donar clara visibilitat a les normes existents i fer que aquestes es debatin i adaptin o modifiquin per considerar i donar solucions efectives i inclusives a la diversitat d'estudiants de l'aula (en talents, preferències d'aprenentatge, origen, ètnia, bagatges previs, expectatives, etc.). Per a això es fa necessari que el professorat sigui conscient de les seves pròpies assumpcions i identitat, i de com aquestes influeixen en la dinàmica de l'aula.

ART en el context de la inclusió digital

Aquesta eina de sensibilització (en anglès *awareness raising tool*, o ART) és un dels quatre productes resultants del projecte e-Inclusion, una iniciativa basada en la recerca que s'ha proposat avançar en l'educació inclusiva d'excel·lència. Aquests quatre productes o resultats es configuren com a blocs de construcció independents perquè el professorat de les institucions d'educació superior faciliti processos d'aprenentatge inclusius en línia, adaptables a aspectes i contextos específics d'inclusió.

- **Resultat 1:** Manual per una educació digital inclusiva
- **Resultat 2:** Micromòduls d'aprenentatge
- **Resultat 3:** Disseny d'un curs en línia sobre inclusió digital
- **Resultat 4:** Eina de sensibilització

L'objectiu d'ART

L'eina ART facilita als seus usuaris, professorat i personal de gestió en institucions d'educació superior, l'exploració i el reconeixement de les seves posicions personals en situacions socials específiques, permetent-los identificar i abordar les implicacions d'aquestes. L'eina s'ofereix en dues parts, que configuren la presa de consciència en un context individual i grupal, respectivament, i es configura com un punt de partida per la inclusió digital (o, simplement e-inclusió).

La primera part de l'eina guia a l'usuari en el seu procés de reflexió personal, a través d'un recorregut per set compromisos i els seus corresponents escenaris. A més de plantejar-se conceptes rellevants per la e-inclusió, s'explica el paper dels set compromisos esmentats en dinàmiques socials i contextos superposats. Aquest viatge es pot realitzar de manera individual i asíncrona.

El recorregut a través de set compromisos pot consultar-se en el lloc web del projecte i-Inclusion.

Per a continuar avançant en matèria d'educació digital inclusiva, la segona part de l'eina ofereix les línies generals de desenvolupament d'un taller de grup, que pot organitzar-se en línia o presencialment, amb equips de professors i grups de professionals de l'educació interessats en e-inclusió.

Configuració d'ART: com utilitzar aquesta eina de sensibilització

Taller

Aquesta és la segona part de l'eina de sensibilització ART. Proporciona un esquema o guió per organitzar un taller de grup sincrònic en el qual acadèmics i professionals de l'educació superior reflexionen i intercanvien perspectives, idees i estratègies amb les quals desenvolupar l'autoconscienciació sobre la inclusió digital. El taller consta de tres mòduls, que poden treballar-se per separat, ja sigui en línia o de manera presencial.

L'eina ha estat dissenyada de tal manera pot ser utilitzada per equips d'educació superior en els quals encara no hi ha una persona que pugui prendre la iniciativa o sigui *experta* en e-inclusió. Consegüentment, es planteja com una exploració col·laborativa el principal objectiu de la qual és crear un espai de diàleg entre persones disposades a explorar conjuntament les seves respectives perspectives, posicions i contextos, guiades per tres mòduls. El taller requereix i promou l'esforç col·lectiu de tots els participants.

Durant els mòduls del taller, els participants reflexionen sobre el seu paper a l'hora de reproduir o desafiar les desigualtats en l'educació superior digital. Es combinen exercicis, conceptes i interaccions entre els participants per construir coneixements, que podran utilitzar-se per comprendre el seu paper com a facilitadors en aules virtuals diverses i disperses, en la qual cada membre pot procedir d'entorns diferents, enfrontar-se a reptes també diferents i tenir necessitats específiques.

Mòdul

Cada mòdul presenta un exercici que ajuda a desencadenar la reflexió sobre els elements de l'educació en línia inclusiva (o exclusiva). Aquesta reflexió permet prendre consciència del que significa facilitar una educació digital inclusiva. Els mòduls estan dissenyats per al treball en grup, ja sigui en línia o presencial.

Objectius d'aprenentatge

Aquesta primera secció exposa l'objectiu o objectius d'aprenentatge que s'espera que els participants del taller aconseguixin en el mòdul.

Preparació i materials

En aquesta secció s'indiquen els materials i recursos necessaris per participar en el mòdul.

Posada en marxa

Aquesta secció explica de manera seqüencial els exercicis del mòdul. Recull tant les accions que han de desenvolupar els participants com a conceptes i indicacions per això, així com orientacions per al facilitador del mòdul.

Revisió i conclusions

Aquesta secció presenta reflexions finals amb les quals revisar i completar el mòdul.

Elements per considerar

Especificitat dels contextos

L'eina de sensibilització ART està dissenyada per ajudar els educadors a comprendre el seu paper com a mediadors i facilitadors en aules diverses i digitals (en línia, mixtes, híbrides). En elles, cada membre pot procedir d'entorns diferents, enfrontar-se a reptes també diferents i tenir necessitats educatives així mateix diverses.

L'eina pretén afavorir l'adopció de pedagogies inclusives per l'educació digital. Segueix el principi de *Maslow abans que Bloom*, que suggereix que l'aprenentatge només podrà ser eficaç si abans se satisfan les necessitats bàsiques i de seguretat de l'estudiantat (Netolicky, 2020). Un clima inclusiu és aquell en el qual tot l'alumnat se sent prou segur i acollit com per participar en l'aprenentatge. Això no vol dir que l'aprenentatge com a tal no pugui ser incòmode, ja que sovint els reptes acadèmics o intel·lectuals formen part natural del procés.

És important assenyalar que, encara que aquesta eina s'ha desenvolupat en el context d'una ràpida transformació digital de les institucions presencials d'educació superior –que primer les va conduir a adoptar sistemes d'ensenyament a distància d'emergència– les seves idees i lliçons són adequades per tots aquells que es preocupen per crear entorns educatius digitals inclusius.

L'eina proposa exercicis que desencadenen la reflexió necessària per fer el treball d'inclusió digital. Aquest procés de reflexió porta a prendre consciència de com la perspectiva personal influeix en processos aparentment neutrals, com les decisions que es prenen en posar en marxa un nou curs, i il·lustra la importància de cada context d'aprenentatge en la cerca de solucions inclusives eficaces. Per tant, es recomana considerar en quina mesura els exemples plantejats són pertinents per al context concret del professor, i realitzar els ajustos necessaris.

Avaluació

L'eina ART estableix objectius d'aprenentatge, però no proporciona elements específics per l'avaluació, ja que cada context presenta circumstàncies i reptes únics. Per tant, correspon a cada individu i a cada grup determinar per si mateixos si s'han aconseguit els objectius d'aprenentatge.

Taller

Abans de començar

Abordatge de temes complexos

Quan parlem de diversitat, algunes persones tendeixen a evitar posar l'accent en les diferències que existeixen entre nosaltres. De fet, a vegades preferim no parlar de certs temes perquè desperten sentiments confusos, difícils o discordants. Aquesta és una postura *daltònica* que, fins i tot podent obeir a les bones intencions, no té l'efecte equitatiu desitjat, ja que acaba ignorant les desigualtats i els problemes associats.

La visió *daltònica*, per tant, no aborda els problemes de desigualtat. De fet, convé afrontar el que a vegades pot ser difícil, estrany i incòmode, i sentir-se còmode amb la incomoditat (Lillie, 2014). La valentia enfront de la diversitat (de l'anglès *colour brave*) és un enfocament sobre les qüestions de raça i ètnia contraposat a la visió *daltònica*, que pot aplicar-se per abordar aquests i molts altres elements de la nostra identitat. En el context de l'educació en línia, aquest enfocament pot ser útil per analitzar i mitigar les barreres existents en l'alfabetització digital, l'accés a internet i la privacitat, obrint de manera franca l'aula al diàleg i debat sobre aquestes qüestions.

Abordar temes delicats i complexos també requereix la formació d'un *interespai social* (Ghorashi & Ponzoni, 2014) en el qual els participants se sentin prou segurs i animats com per mostrar-se vulnerables i compartir experiències i inseguretats personals. Es tracta d'un espai en el qual no reaccionem els uns davant els altres basant-nos en suposicions, implícites o explícites, sinó d'un entorn en el qual deixem de costat els nostres judicis i al qual ens acostem amb curiositat, oberts i disposats a entendre'ns.

Mòdul 1. El desenvolupament d'un vocabulari compartit

Objectiu d'aprenentatge

Desenvolupar un vocabulari compartit per facilitar diàlegs constructius en grup.

Preparació i materials

- En persona: paperògraf, retoladors i paper per paperògraf.
- En línia: eina de videoconferència en web que permeti crear sales per grups petits, i document col·laboració en web o pissarra en línia.

Encara que en les converses quotidianes fer servir un vocabulari comú per comunicar-nos, no sempre som conscients dels diferents significats o associacions que determinades paraules poden tenir per als altres. Per aquest motiu, per mantenir diàlegs productius, és important no donar per descomptades certes nocions i, per contra, raonar-les. Això és alguna cosa que convé fer, sobretot si hi ha desacord. En aquests casos, pot ser útil detenir-nos i qüestionar-nos: encara que tots estem parlant d'un tema específic i únic, en realitat, ens estem referint al mateix?

Hi ha una expressió que resumeix la importància d'aquesta perspectiva: *no és el que mires, sinó el que veus*. Com que cadascun de nosaltres es forma associacions amb determinats vocables, especialment els que estan lligats a experiències personals com *inclusió* i *exclusió*, és important desenvolupar un vocabulari compartit abans d'explorar i dialogar sobre aquests conceptes.

Aquest taller no és una excepció, així que, per facilitar un diàleg constructiu, primer serà necessari haver aconseguit un acord sobre la definició generalment acceptada de termes com ara **diversitat, equitat e inclusió**. En aquest mòdul, exercireu un paper actiu en el debat sobre les definicions d'aquests termes. L'objectiu és que cada participant contribueixi activament a una definició col·lectiva dels termes i ajudi a establir un vocabulari compartit.

Si creieu que també cal considerar altres termes, comenteu-ho amb el grup i expliqueu per què creieu que poden aportar valor. Encara que hi ha molts termes que pot ser interessant raonar, es recomana no considerar més de cinc en total. D'aquesta manera, tindreu temps suficient per realitzar un debat en profunditat. Sempre és possible afegir termes més endavant, si el grup ho considera necessari.

Posada en marxa

1. A cada terme que aneu a tractar li destinareu un full en blanc del paperògraf. Aquests fulls aniran precedides per un full inicial, que recollirà les regles de participació. Almenys una persona del grup haurà d'oferir-se voluntària per fer les anotacions oportunes en el paperògraf. (5 min)

Taller en línia: utilitzeu el document col·laboratiu en web o la pissarra en línia per recollir les anotacions.

2. La persona voluntària escriurà cada terme en el centre del full del paperògraf que s'hagi destinat a aquest efecte, en una grandària llegible per tots. Aquest serà el punt de partida d'un mapa mental, un diagrama visual que mostrarà les associacions dels participants entorn d'aquesta idea central. Assigneu un número a cada paraula segons el seu ordre alfabètic. Per exemple: *diversitat* (1), *equitat* (2) e *inclusió* (3). (5 min)

3. Anoteu en el full inicial del paperògraf les regles bàsiques que acordeu per al diàleg. Això ajudarà al fet que quedin clares per tots i a responsabilitzar-vos del seu compliment. Alguns exemples són:

- Respectem les opinions i diferències dels altres.
- No monopolitzem l'ús de la paraula, donem temps al fet que els altres contribueixin.
- No hi ha problema si es desconeixen alguns conceptes, som aquí per aprendre junts.
- Parla per tu, no invalidis les experiències dels altres.

No dediqueu un temps excessiu a establir aquestes regles perquè podeu tornar a elles i completar-les més endavant, si és necessari. (10 min)

4. La persona voluntària que hagi anotat les regles bàsiques dividirà als participants en grups més petits, tants com termes hi hagi; a més, s'assegurarà que els grups fan les tasques assignades en el temps destinat a això.

Cada grup es reunirà i debatrà el significat i associacions del terme que se li hagi assignat, alhora que un voluntari del grup prendrà notes. (15 min)

Taller en línia: creeu sales de reunió per grups petits i configureu el temps durant el qual estaran habilitades.

5. Cada grup girarà per abordar el següent terme de la llista (seguint l'ordre alfabètic establert en la mateixa). Si el grup va treballar l'últim concepte contemplat, passarà a abordar el primer vocable de la llista. Els grups realitzaran totes les rotacions necessàries fins a aconseguir la posició de partida.

Una vegada que tots els grups hagin tingut l'oportunitat de dialogar sobre els termes, realitzeu un descans. Es recomana que la pausa no excedeixi de 10 minuts per no interrompre el flux de discussió.

6. Llegiu el text següent. (5 min)

Conceptes de lllindar

Els termes *diversitat*, *equitat* e *inclusió* formen part del llenguatge col·loquial i quotidià, però en el context de l'educació inclusiva es refereixen a conceptes complexos, que poden ser difícils d'entendre. Aquests conceptes es denominen a vegades *conceptes lllindar* perquè, una vegada compresos, transformen la manera en què la persona percep,

es compromet i pensa sobre un determinat tema. En opinió de Meyer i Land, els conceptes llindar *“poden considerar-se com un portal que obre una forma nova i abans inaccessible de pensar sobre alguna cosa. Representa una forma transformada d’entendre, interpretar o veure alguna cosa sense la qual l’estudiant no pot progressar”* (2003, pàg. 1).

Aquests autors han identificat cinc característiques clau dels conceptes llindar:

- Són transformadors: comprendre’ls implica un canvi significatiu de perspectiva i del que se sap.
- Conduïxen a transformacions difícils de desaprendre, encara que la seva comprensió pugui perfeccionar-se.
- Són integradors i revelen noves connexions i idees interrelacionades.
- Estan lligats a conceptes, ja que estan vinculats a un tema o camp específics.
- Poden resultar problemàtics per el estudiantat, ja que poden ser contraintuïtius, difícils de comprendre i fins i tot aparentment absurds. Per aquest motiu el seu aprenentatge resulta incòmode.

Revisió i conclusions

Torneu al plenari i reflexioneu sobre els exercicis en grup que heu realitzat, ara amb tots els participants presents. Compartiu la vostra pròpia experiència personal en el procés d’interacció amb el grup.

A continuació, s’ofereixen algunes pautes per aquesta reflexió final. (15 min)

- Com heu viscut aquest exercici?
- Què heu après sobre vosaltres mateixos i sobre els vostres companys?
- Com ha canviat o s’ha ampliat la vostra comprensió dels termes analitzats?
- Encara que no aconseguíssiu un consens, la qual cosa, d’altra banda, és ben difícil, en què us ha ajudat la dinàmica del grup per conèixer la vostra pròpia interpretació dels termes i com aquesta difereix o s’assembla a la dels vostres companys?
- Quines conclusions extraïeu de l’exercici?

Mòdul 2. Les nostres múltiples identitats

Objectiu d'aprenentatge

- Conscienciar-se que tothom té múltiples identitats i que, combinades, creen perspectives i experiències úniques, d'inclusió o exclusió.

Preparació i materials

- En persona: bolígrafs o retoladors, paper Din A4.
- En línia: eina de videoconferència en web que permeti crear sales per grups petits, i imatge del cercle d'identitat.

Les converses sobre l'exclusió poden resultar bastant incòmodes. No obstant això, convé mantenir aquest tipus de diàlegs ja que ens ajudaran a comprendre com i per què les persones que ens envolten experimenten l'exclusió i, en definitiva, ens facilitarà un millor abordatge de l'exclusió. Pot ser especialment difícil determinar amb exactitud les formes en què l'estudiantat i els acadèmics i professionals de l'educació experimenten l'exclusió en un entorn virtual d'aprenentatge, perquè les barreres a les quals s'enfronten no sempre són òbvies.

Sovint és difícil saber què experimenten els altres, ja que les seves percepcions, interaccions i experiències estan lligades a les seves identitats personals. Però abordar l'exclusió requereix entendre quins són exactament aquestes experiències. Per tant, prendre consciència de les identitats que afecten aquestes experiències pot ajudar-nos a comprendre millor les experiències d'exclusió.

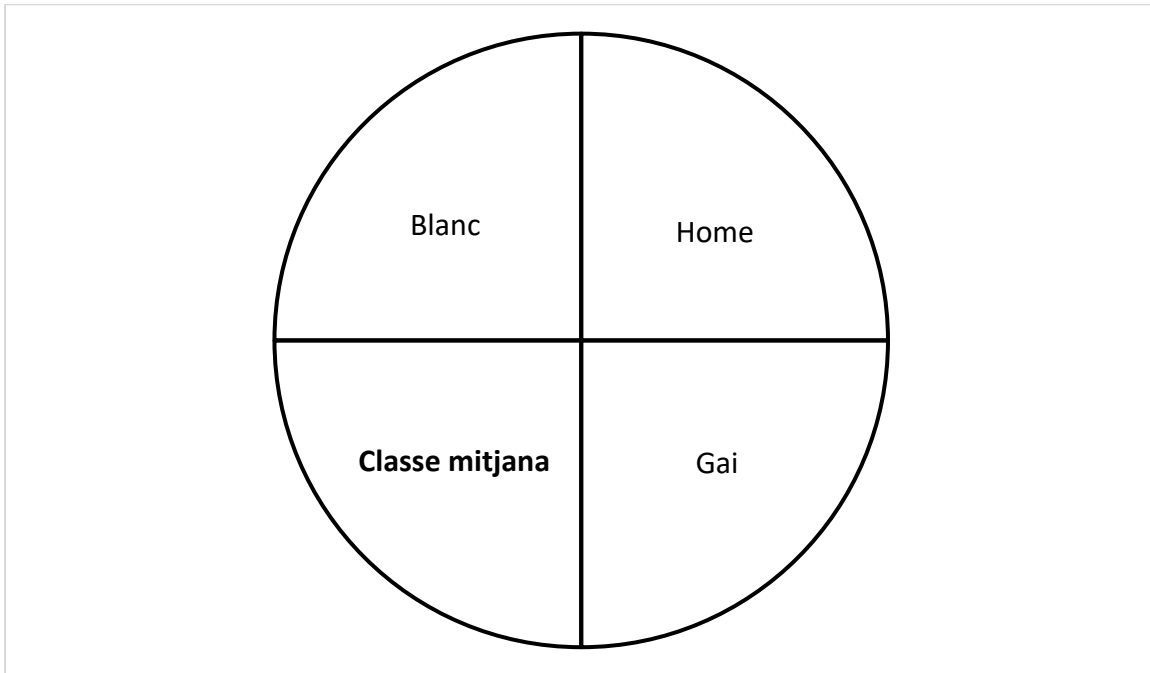
No obstant això, igual que succeeix amb les barreres que experimenten les persones, les identitats no sempre són perceptibles, tret que es comuniquin. A més, algunes persones prefereixen optar per la invisibilitat o l'anonimat perquè això els permet sentir-se més segures, especialment si creuen que revelar certes parts de les seves identitats pot afectar-les negativament. Per exemple, poden témer que, amb això, se les tracti de manera diferent o que la informació sigui utilitzada en contra seva. Aquests temors no sempre són infundats: nombroses recerques han mostrat que determinades identitats tenen més probabilitats de ser excloses.

Aquest mòdul us guiarà a través d'un exercici de grup centrat en la *identitat*, en el qual aprendreu a considerar les identitats dels altres (i també la vostra) sota diferents perspectives.

Posada en marxa

1. A continuació es mostra un cercle d'identitat simplificat, amb un exemple de la identitat d'una persona. Preneu un full en blanc, reproduïu en ell el cercle d'identitat, dibuixant per això un cercle amb una creu en el centre. En cada secció del cercle, anoteu una característica destacada de la vostra identitat personal. (5 min)

Les persones reunim característiques identitàries múltiples, complexes i matisables. L'objectiu aquí, per tant, no és que plasmeu tot el vostre *jo* en un diagrama, sinó que exploreu conjuntament com les vostres identitats personals conformen el vostre ésser, les vostres perspectives i les vostres experiències. No obstant això, si ho considereu necessari, també podeu tenir en compte més de quatre característiques identitàries.

2. Reflexioneu ara sobre els models a imitar (*role models*) i la representació. Centreu-vos en una de les quatre identitats que heu anotat i examineu com influeix aquesta identitat concreta en les vostres perspectives i experiències personals. Penseu si aquesta influència és positiva o negativa i per què.

A continuació, penseu com podríeu canviar la vostra perspectiva sobre els models de conducta si els analitzéssiu sota el punt de vista d'una altra de les vostres identitats. (10 min)

Aquí trobareu un exemple:

Com a home, em resulta relativament fàcil identificar a altres homes en llocs acadèmics i als quals puc admirar. El mateix ocorre amb les persones blanques. No obstant això, hi ha molta menys representació de persones homosexuals i de persones amb alguna discapacitat en determinats llocs acadèmics.

3. Comenteu les vostres reflexions amb un company. Durant aquest intercanvi d'impressions, pregunteu-vos per una situació en la qual una de les vostres identitats s'hagi mostrat de forma molt més accentuada que les altres. Per què va ocórrer això? Què va sentir? (15 min)

Exemple

Fa uns anys, em vaig assabentar de l'existència d'un dia anual de conscienciació Lgbtiq+ en el qual la gent es vesteix de color morat per mostrar el seu suport a la joventut Lgbtiq+ que és víctima d'assetjament. Dies abans que arribarà la data, vaig publicar un article sobre l'esdeveniment en el butlletí intern de notícies, pel qual vaig rebre comentaris positius de diversos companys. No obstant això, quan va arribar el dia, vaig ser l'única persona que es va presentar vestida de morat, la qual cosa em va fer sentir molt sola i incòmoda. Des de llavors, prefereixo no parlar d'aquesta part de la meva identitat.

En aquest últim semestre, em va xocar que una de les meves estudiants suspengués la meva assignatura perquè és una alumna brillant, que treu molt bones notes. Encara que estic molt ocupada, vaig treure temps per parlar amb ella una vegada va acabar el curs. Resulta que l'estudiant havia de compartir el seu portàtil amb un germà que fa batxillerat perquè el seu s'havia trencat i la família no podia permetre's un altre. Tampoc podia desplaçar-se i fer servir els equips de la universitat perquè els seus pares treballen llargues jornades i ella passa la major part del temps a casa, cuidant d'un germà petit que encara no té edat per anar a l'escola. Em va sorprendre saber-ho, perquè mai havia pensat que el rendiment acadèmic d'una estudiant pogués estar tan condicionat per limitacions econòmiques. Això em va fer ser molt conscient que alguns estudiants estan desfavorits, i que això pot afectar el seu rendiment.

Taller en línia: creeu sales de reunió per grups petits i configureu el temps durant el qual estaran habilitades.

4. En el plenari del grup, reflexioneu col·lectivament sobre les influències que exerceixen les vostres identitats. Podeu utilitzar les següents preguntes per construir aquest diàleg: (15 minuts)

- Com influeixen les vostres identitats en la vostra manera de treballar?
- Com creieu que les altres persones perceben les vostres identitats?
- En quins contextos comuniqueu les vostres identitats? Per què?
- Difereixen aquestes pràctiques entre els entorns en línia i els presencials?

Una vegada finalitzada aquesta part de l'exercici convindrà realitzar un breu descans. Es recomana que la pausa no excedeixi de 10 minuts per mantenir el flux de discussió.

5. Llegiu amb deteniment el concepte d'interseccionalitat que es recull a continuació. (3 min)

El concepte d'interseccionalitat va ser encunyat per Kimberlé Crenshaw i es refereix a com les diferents identitats d'una persona (el seu gènere, raça, orientació sexual...) *interseccionen*, és a dir, se superposen, i com aquestes interseccions poden donar lloc a greuges que requereixen instruments específics (legals, polítics i institucionals) per reparar-los.

El problema resideix en què les normes, polítiques i institucions que ens hem dotat tradicionalment estan preparades per abordar categories o dimensions concretes d'identitats, per la qual cosa poden marginar a les persones que es troben en les interseccions de tals identitats, de manera que no troben la reparació adequadament o no poden obtenir proteccions i beneficis concrets. Per exemple, Crenshaw va observar que la llei tractava a totes les dones com a blanques i a tots els negres com a homes, la qual cosa feia que les dones negres quedessin al marge.

Argumentar des d'una perspectiva interseccional és crucial per garantir que es tenen en compte les diferents capes d'identitat que té una persona, en lloc de reduir-les a una única experiència. El següent exemple mostra com funciona en la pràctica:

Hi ha certes prestacions i drets als quals poden recórrer les persones casades. En alguns països, és encara la parella heterosexual tradicional la que es reconeix principalment com a unió civil legítima. Això significa que no sols puguin quedar excloses les parelles del mateix sexe, sinó també altres formacions familiars no tradicionals, com les famílies monoparentals.

6. Repreneu el debat plenari, ara utilitzant el concepte d'interseccionalitat, per considerar com s'interrelacionen les identitats que conformen el que sou. Les vostres experiències en relació amb una identitat són diferents a com *haurien de ser* degut a una altra de les vostres identitats? (15 min)

Revisió i conclusions

Per a finalitzar, reflexioneu col·lectivament a partir dels elements que es recullen a continuació. No dubteu a afegir qualsevol altra idea que hàgiu descobert durant l'exercici. (15 min)

- Les persones emfatitzem determinades identitats, i aquestes influeixen en les opinions i perspectives que ens formem.
- Sota el prisma de la identitat podem reflexionar sobre els nostres prejudicis personals.
- Conèixer les perspectives identitàries de les persones que ens envolten pot facilitar la comprensió mútua i ajudar-nos a crear entorns inclusius.

Mòdul 3. El sentit de comunitat

Objectius d'aprenentatge

- Conscienciar-se que no tothom se sent convidat a participar en una comunitat d'aprenentatge.
- Crear oportunitats d'aprenentatge col·laboratiu que requereixin la contribució de tots.

Preparació i materials

- En persona: no es requereix material.
- En línia: eina de videoconferència en web que permeti crear sales per grups petits.

La interacció en la distància pot aïllar a les persones. Encara que hi ha moltes i variades maneres de connectar amb els companys i professors que participen en un entorn virtual d'aprenentatge, pot resultar difícil establir un vincle, personal i sòlid amb ells, i fins i tot sentir que es forma part d'una veritable comunitat d'aprenentatge.

No obstant això, el *aparent* anonimats que permet un entorn virtual d'aprenentatge pot fer-lo atractiu per determinats estudiants en permetre'ls, per exemple, ocultar certes discapacitats i accedir a altres maneres de participació, facilitar-los una major flexibilitat en els estudis i l'aprenentatge a ritme propi. Una altra dels avantatges és que l'estudiantat pot participar i aprendre col·laborativament sense si més no conèixer-se *en persona*.

Precisament, treballar junts en nom d'un objectiu comú ajuda a establir un sentiment de comunitat.

Això requereix, per part nostra, d'un esforç específic per dissenyar activitats col·laboratives en línia que, per exemple, permetin al nostre estudiantat construir coneixements. I si dissenyem activitats en grup, convindrà que tinguem en compte qui es pot sentir convidat a formar part de la comunitat, qui no i per què. En aquest mòdul, aprendreu a tenir en compte les experiències de les persones en les comunitats de l'entorn virtual d'aprenentatge.

Aquest exercici comporta assumir temporalment una identitat diferent a la vostra, alguna cosa que potser no sabeu com abordar o que us faci sentir incòmodes. Les següents recomanacions poden ajudar-vos:

- En triar una identitat diferent a la vostra, podeu prendre com a referència a algú que coneixeu.
- Si no coneixeu a ningú, podeu basar-vos en suposicions.

Tingueu en compte aquests dos supòsits en la reflexió que realitzarem en la part final del mòdul.

Posada en marxa

1. Aquest exercici es desplega en forma de joc de rol, per la qual cosa assumireu temporalment una identitat fictícia. Encara que es realitza en parelles, us pot ser útil formular una qüestió o tasca claus i que totes les parelles se centrin en ella. Això donarà peu a una posada comuna final en la qual podreu exposar i intercanviar reflexions i, a més, podrà suggerir-vos alguna situació o experiència compartida. Per exemple, podríeu reflexionar sobre les barreres que determinades persones poden experimentar en els entorns virtuals i les seves conseqüències en els processos d'aprenentatge. D'aquesta manera, tots els participants acabareu exposant i contrastant les vostres visions sobre un únic tema.

Decidiu com abordareu l'exercici. Podeu inspirar-vos en l'exemple proporcionat o considerar altres alternatives. En qualsevol dels casos, no sobrepassau el temps indicat per concretar-lo. (10 min)

2. Penseu, individualment, si us agradaria o us sentiríeu còmodes assumint la posició d'una altra persona, amb una identitat ben diferent a la vostra. (5 min)

A continuació, es recullen alguns aclariments i exemples per fer la tasca.

Ningú pot reduir-se a una sola part de la seva identitat perquè aquesta és massa complexa com per encapsular-la en una tipologia única i simplificada. No obstant això, per facilitar aquest exercici, prescindirem de la noció d'interseccionalitat (que, de totes maneres, continuarem tenint present per responsabilitzar-nos de la tendència a utilitzar estereotips amb els quals generar percepcions simplifiades d'algunes identitats).

En els exemples següents es proposen certes eleccions a partir d'identitats que tendeixen a ser majoritàries, dominants o la norma en moltes societats. Si en el vostre context existeixen normes més rellevants, realitzeu una selecció d'acord amb elles.

Exemples:

- Si us identifiqueu com a persones blanques, adopteu la posició d'una persona de color en aquesta conversa.
- Si us identifiqueu com a persones cisgènere, preneu la posició d'una persona transgènere.
- Si us identifiqueu com a persones heterosexuales, adopteu la posició d'una persona gai.
- Si no teniu cap discapacitat, adopteu la posició d'una persona amb una discapacitat sensorial, motora o neurològica.

3. Considereu detingudament per què proposeu comprometre-us amb la identitat que heu triat per l'exercici. És perquè us resulta difícil connectar o relacionar-vos amb aquesta identitat? O potser és perquè heu reconegut alguns estereotips en la vostra percepció d'aquesta identitat?

Una vegada hàgiu establert en què voleu aprofundir sobre aquesta identitat, penseu en algunes preguntes que us agradaria fer-li a aquesta persona. (7 min)

4. Formeu parella amb un altre participant, que a partir d'ara serà el vostre company de conversa. Comuniqueu al vostre company la identitat que hàgiu triat, la vostra motivació per fer-ho i les preguntes que se us han ocorregut. (Si us ha resultat difícil formular aquestes preguntes, consulteu breument al vostre interlocutor. Tal vegada pugui oferir-vos una perspectiva diferent o formular-vos suggeriments).

Seguidament, assumiu la posició de la identitat que heu triat i mantingueu una conversa amb el vostre company en la qual aquest us planteji les preguntes que vau elaborar. Respondeu a elles des de la perspectiva de la identitat que hàgiu triat. El vostre company us donarà la seva opinió.

Abans de començar, trieu qui representarà primer la identitat triada i llegiu els suggeriments proporcionats en el requadre verd. Canvieu de paper després de 20 minuts. (40 min)

Com ja s'ha esmentat, pot ser-vos difícil posar-vos en la pell i raonar des d'una perspectiva que us és aliena. L'objectiu d'aquest exercici és, precisament, que reveleu les vostres pròpies tendències i inclinacions de pensament sobre determinades persones. No es tracta que us sentiu avergonyits ni de posar-vos en posició de ser jutjats, sinó de desenterrar presumpcions que tenim sobre les persones. I és que, per enfrontar-nos críticament a aquestes presumpcions, qüestionar-les i després desfer-les, abans hem de descobrir-les.

Com a interlocutors, el vostre paper és doble: formular les preguntes establertes i exercir d'**amics crítics**. Un amic així no jutjarà, sinó que facilitarà el procés de reflexió del seu company mitjançant comentaris constructius. És important mostrar-se amables i oberts a les perspectives de l'altra persona alhora que, quan sigui necessari, se li proporciona *feedback* crític.

Igualment es requereix que adopteu una posició oberta i receptiva als comentaris que rebeu del vostre interlocutor. Això contribuirà al fet que l'intercanvi sigui constructiu i útil.

Revisió i conclusions

Ara que heu tingut l'oportunitat de representar la identitat que havíeu triat i assumir el paper d'amic crític, reflexionareu en grup sobre l'experiència, les percepcions i les lliçons apreses. Les pautes que figuren a continuació són una bona manera de començar aquesta reflexió plenària.

- Quins elements van determinar la vostra connexió amb la identitat que vau proposar per l'exercici? Son diferents en un entorn presencial que en un de virtual?
- Com heu viscut l'experiència de respondre a preguntes des de la perspectiva d'una altra persona?
- Com podeu utilitzar la vostra posició per augmentar la connexió de la identitat que vau assumir per l'exercici?
- Quins canvis introduiríeu en el disseny de les vostres assignatures en línia per facilitar la connexió emocional amb aquestes identitats? Quins efectes tindria això en el pla d'estudis i en la vostra pràctica docent? (10 min)

Fonts bibliogràfiques

- Ghorashi, H., i Ponzoni, E. (2014). **Reviure l'agència: Prendre's el temps i fer espai per repensar la diversitat i la inclusió.** *European Journal of Social Work*, 17(2), 161-174.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2013.777332>
- Lillie, B. (2014, 20 de març). **Sigues valent amb els colors, no daltònic: Mellody Hobson en TED2014. Blog de TED.** <https://blog.ted.com/be-color-brave-not-color-blind-mellody-hobson-at-ted2014/>
- Meyer, J., i Land, R. (2003). **Llindar i : Vincles amb maneres de pensar i practicar dins de les disciplines.**
- Netolicky, D. M. (2020). **Lideratge escolar durant una pandèmia: Navigating tensions.** *Journal of Professional Capital and Community*, 5(3/4), 391-395.
<https://doi.org/10.1108/jpcc-05-2020-0017>